

ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

ΠΡΩΤΟ ΤΜΗΜΑ

ΥΠΟΘΕΣΗ ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΜΑΚΡΗΣ ΚΑΤΑ ΕΛΛΑΔΑΣ

(Προσφυγή αριθ. 55135/10)

ΑΠΟΦΑΣΗ

ΣΤΡΑΣΒΟΥΡΓΟ

9 Μαρτίου 2017

*Η απόφαση αυτή θα καταστεί οριστική υπό τις προϋποθέσεις του άρθρου 44 § 2..
Μπορεί να επέλθουν αλλαγές ως προς την μορφή.*

Στην υπόθεση Αθανάσιος Μακρής κατά Ελλάδα.

Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (πρώτο τμήμα), συνεδριάζοντας σε τμήμα, η σύνθεση του οποίου έχει ως εξής:

Kristina Pardalos, *πρόεδρος*,

Λίνος-Αλέξανδρος Σισιλιάνος,

Ledi Bianku,

Aleš Pejchal,

Armen Harutyunyan,

Pauliine Koskelo,

Tim Eicke, *δικαστές*,

και Abel Campos, *γραμματέας τμήματος*,

Αφού διασκέφθηκε σε δικαστικό συμβούλιο στις 7 Φεβρουαρίου 2017,

Εκδίδει την ακόλουθη απόφαση, η οποία ελήφθη την πιο πάνω ημερομηνία:

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

1. Η υπόθεση έχει εισαχθεί με μία προσφυγή (αριθ. 55135/10) στρεφόμενη κατά της Ελληνικής Δημοκρατίας, με την οποία ένας υπήκοος του Κράτους αυτού, ο κ. Αθανάσιος Μακρής, προσέφυγε ενώπιον του Δικαστηρίου στις 21 Σεπτεμβρίου 2010 δυνάμει του άρθρου 34 της Σύμβασης για την Προστασία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών («η Σύμβαση»).

2. Ο προσφεύγων εκπροσωπήθηκε από τον κ. Κ. Δεμερτζή, δικηγόρο Αθηνών. Η ελληνική κυβέρνηση («η Κυβέρνηση») εκπροσωπήθηκε από τους εντεταλμένους του αντιπροσώπου της, κύριο Κ. Γεωργιάδη, πάρεδρο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους, και κυρία Α. Μαγριππή, δικαστική αντιπρόσωπο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους.

3. Με την προσφυγή του ο προσφεύγων επικαλέστηκε μία παραβίαση του δικαιώματός του στην ελευθερία της έκφρασης.

4. Στις 13 Μαΐου 2015, η σχετική με το άρθρο 10 αιτίαση κοινοποιήθηκε στην Κυβέρνηση, η δε προσφυγή κηρύχθηκε απαράδεκτη κατά τα λοιπά, σύμφωνα με το άρθρο 54 § 3 του κανονισμού του Δικαστηρίου.

ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΑ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΑ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΑ

I. ΟΙ ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΤΗΣ ΥΠΟΘΕΣΗΣ

5. Ο προσφεύγων γεννήθηκε το 1946 και κατοικεί στην Σαλαμίνα. Κατά το παρελθόν υπήρξε δήμαρχος του νησιού αυτού επί δώδεκα χρόνια.

6. Στις 25 Ιανουαρίου 2007, ο προσφεύγων, ο οποίος ήταν την εποχή εκείνη δημοτικός σύμβουλος και επικεφαλής της παράταξης της αντιπολίτευσης 'Η Ενότητα', στην Σαλαμίνα, διένειμε στα μέλη του δημοτικού συμβουλίου, σε μία συνεδρίαση του τελευταίου, ένα κείμενο το οποίο δημοσιεύθηκε στην συνέχεια στον τοπικό τύπο και είχε ως εξής:

«ΚΑΤΑΓΓΕΛΙΑ. Η Ενότητα καταγγέλλει την «ρύθμιση» που έγινε στο πλαίσιο της σύναψης της σύμβασης του έργου του δικτύου αποχέτευσης λυμάτων του Δήμου Σαλαμίνας, ο διαγωνισμός του οποίου θα λάβει χώρα στις 13 Φεβρουαρίου 2007 στο δημαρχείο. *Ιστορικό:* Ο Δήμος Σαλαμίνας εξασφάλισε μία χρηματοδότηση 16,3 εκατομμυρίων ευρώ από το Ταμείο Συνοχής, η οποία χορηγήθηκε στην βάση της μελέτης για το έργο. Για άγνωστους λόγους, τα έγγραφα που σχετίζονται με την χρηματοδότηση δεν δημοσιεύθηκαν όλα (;;;). Λίγες μέρες πριν από την λήξη της θητείας του, η οποία έληγε τον Δεκέμβριο 2006, ο απερχόμενος Δήμαρχος (Β.Α.) δημοσίευσε την διακήρυξη ενός διαγωνισμού ο οποίος θα ελάμβανε χώρα στις 13.2.2007, ήτοι μετά την ανάληψη καθηκόντων του νέου Δημάρχου (Σ.Σ.). Προκειμένου να καταστεί δυνατός ο ορισμός του αναδόχου, προτιμήθηκε η «αμαρτωλή» μέθοδος της μελέτης-υλοποίησης, η οποία δεν είναι παρά ένα είδος απευθείας ανάθεσης της σύμβασης. Προκειμένου να δικαιολογηθεί η μέθοδος μελέτης-υλοποίησης, βγήκε από το καπέλο η απορρόφηση Vacuum με το πρόσχημα ότι η συμβατική κατασκευή ήταν αδύνατη και ότι θα έπρεπε να μειωθεί το βάθος!!! Το έργο αποτελείται από δύο τμήματα, το βαρυντικό τμήμα (13,2 εκατομμύρια ευρώ) και το τμήμα απορρόφησης Vacuum (11 εκατομμύρια ευρώ). Με τον τρόπο αυτό, ο προϋπολογισμός του έργου ανεβαίνει στα 24 εκατομμύρια ευρώ!!! ΑΔΥΣΩΠΗΤΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ – ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ: 1. Με ποιο δικαίωμα δεσμεύει ο απερχόμενος δήμαρχος (Β.Α.) τον Δήμο με μία διακήρυξη για ένα έργο τόσο σημαντικό και δαπανηρό, με την σύναψη σύμβασης χωρίς διαφάνειας (ΜΕΛΕΤΗ-ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ) μερικές ημέρες πριν εγκαταλείψει το δημαρχείο; Με ποιας αφέλειας (;;;) την κάλυψη δέχεται ο νέος δήμαρχος να διεξαχθεί στις 13 Φεβρουαρίου 2007 χωρίς να εξετάσει τις πολύπλοκες παραμέτρους και τις παγίδες του πολύ σημαντικού για την Σαλαμίνα έργου αυτού; 2. Γιατί

χρειάστηκε να τροποποιηθεί η πρώτη μελέτη και να προταθεί το σύστημα απορρόφησης Vacuum, ενώ, στην ίδια περιοχή, το κύριο δίκτυο (Νομαρχία – ΕΥΔΑΠ [Επιχείρηση υδάτων της Αθήνας]) είχε γίνει με την συμβατική μέθοδο; 3. Διαπίστωσε ο νέος δήμαρχος (Σ.Σ.) ότι, στο τμήμα της συγγραφής υποχρεώσεων σχετικά με τον καθαρισμό με το βαρυτικό σύστημα, τα κόστη υπερεκτιμήθηκαν κατά 150%!!! Αν αυτό έγινε με τις φανερές τιμές, τι θα συμβεί στο τμήμα της απορρόφησης όπου οι τιμές ορίζονται από το γραφείο μελετών – ανάδοχο; Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο ο προϋπολογισμός του έργου σκαρφαλώνει στα 24 εκατομμύρια ευρώ. Οι μηχανικοί του δημαρχείου έχουν πραγματική συνείδηση αυτού που υπέγραψαν; 4. Η απάντηση σύμφωνα με την οποία το έργο θα έχει σημαντική έκπτωση είναι «εσφαλμένη». Ο νέος νόμος αποθαρρύνει τις σημαντικές εκπτώσεις, διότι θεωρεί ότι οι μελέτες έχουν εκπονηθεί στην βάση των συνήθων τιμών. Εξάλλου, στο σύστημα μελέτη-υλοποίηση δεν υπάρχουν ποτέ σημαντικές εκπτώσεις (συνήθως, προσφέρεται 2 με 3% για τους τύπους!!). Αν συμβεί αυτό, ποιος θα καταβάλει την διαφορά με την υφιστάμενη χρηματοδότηση των 16.3 εκατομμυρίων ευρώ; 5. Αν κανείς υποστηρίζει ότι η βιασύνη, η σπουδή και οι ύποπτες μεθοδεύσεις οφείλονται στο ενδιαφέρον να μην απολεσθεί η ευρωπαϊκή χρηματοδότηση, τότε κινδυνεύουμε να πνιγεί η οικονομική ζωή και η ζωή γενικά της πόλης μας μέσα στους λάκκους αποχέτευσης των λυμάτων μόνον προκειμένου ο επιλεγείς ανάδοχος να εισπράξει τα χρήματά του μέσα σε είκοσι μήνες!!! Μία σταθερή και δοκιμασμένη μέθοδος των δημοτικών αρχών για έργα του είδους αυτού είναι η ανάθεση της εκτέλεσής τους ανά τμήματα και ποτέ από έναν μοναδικό ανάδοχο. 6. Δεδομένου ότι τα συμβάντα στα παρασκήνια των δημοτικών αρχών είναι ακόμη πρόσφατα, τίθεται το αδυσώπητο ερώτημα του κατά πόσον η συμφωνία «πακέτο» μεταξύ των δύο, των Β.Α. και Σ.Σ., η οποία έχει σκοπό την υποστήριξη του δεύτερου από τον πρώτο (με ανακοίνωση στον τύπο), συμπεριλαμβάνει την αδιαφανή διαδικασία για την σύναψη της σύμβασης της αποχέτευσης των λυμάτων. Ενόψει των ανωτέρω, ζητούμε να ακυρωθεί ο διαγωνισμός της 13 Φεβρουαρίου 2007 και να συζητηθεί το ζήτημα από το νέο δημοτικό συμβούλιο που είναι το αρμόδιο όργανο να αποφασίσει.

Ο επικεφαλής της Ενότητας, Θανάσης Π. Μακρής, πρώην δήμαρχος Σαλαμίνας.»

7. Στις 2 Δεκεμβρίου 2008, το Πλημμελειοδικείο Πειραιώς, επιληφθέν μιας έγκλησης με παράσταση πολιτικής αγωγής εκ μέρους του Β.Α., κήρυξε τον προσφεύγοντα ένοχο συκοφαντικής δυσφήμισης, δια του τύπου ή με οποιοδήποτε άλλο μέσο, και τον καταδίκασε σε φυλάκιση ενός έτους με αναστολή (απόφαση αριθ. ΒΤ-7623/2008). Το δικαστήριο σημείωσε ότι το επίδικο έργο στηριζόταν σε αποφάσεις συλλογικών οργάνων, ότι οι σχετικές διαδικασίες είχαν ελεγχθεί από τα αρμόδια υπουργεία και από την Ευρωπαϊκή Ένωση, ότι το γραφείο μελετών είχε την υποχρέωση να τηρήσει τον προϋπολογισμό και ότι οι τυχόν αμέλειες ή παραλείψεις δεν προέκυπταν από δόλο του μηνυτή.

Το δικαστήριο έκρινε τα ακόλουθα:

«Ο κατηγορούμενος γνώριζε ότι τα καταγγελλόμενα ήταν ψευδή και ικανά από την φύση τους να προσβάλουν την τιμή και την υπόληψη του πολιτικώς ενάγοντος. Ο ισχυρισμός του ότι δεν είχε τέτοια πρόθεση, αλλά επιχείρησε να εξυπηρετήσει ένα δικαιολογημένο ενδιαφέρον, ήτοι την υλοποίηση του έργου όχι με το σύστημα Vacuum αλλά με το βαρυντικό σύστημα, πρέπει να απορριφθεί ως αβάσιμος. Αν είχε προβεί σε μία κριτική – ακόμη και αυστηρή – του τρόπου με τον οποίο υλοποιούνταν το έργο, χωρίς να κατηγορήσει ρητώς τον πολιτικώς ενάγοντα για «συναλλαγή» με τον νέο δήμαρχο με σκοπό την υλοποίηση των έργων αποχέτευσης με υπερτιμημένο κόστος και με αδιαφανείς διαδικασίες (...), η πράξη του κατηγορουμένου να μπορούσε να υπαχθεί στο άρθρο 367 του Ποινικού Κώδικα. Αυτός όμως υπερέβη κατά πολύ το μέτρο που απαιτούσε η άσκηση της κριτικής και που αντιστοιχούσε σε έναν αποδεκτό έλεγχο της δημοτικής αρχής. Το κείμενο παρουσιάζει κατά τρόπο υποτιμητικό τα πρόσωπα τα οποία εμπλέκονται στο έργο. Οι όροι όπως «ύποπτες μεθοδεύσεις» της κατακύρωσης, «η βιασύνη, η σπουδή και οι ύποπτες μεθοδεύσεις (...) μόνον προκειμένου ο επιλεγείς ανάδοχος να εισπράξει τα χρήματά του μέσα σε είκοσι μήνες», «παρασκήνια των δημοτικών εκλογών» και «συμφωνία «πακέτο» μεταξύ των δύο», «αδιαφανής διαδικασία», ειδικότερα, υπερβαίνουν σαφώς τα όρια της αποδεκτής από τον νόμο κριτικής και δυσφημούν τον πολιτικώς ενάγοντα, ο οποίος εμφανίζεται να έχει ενεργήσει σε συνεργασία και προς όφελός του με τον νέο δήμαρχο ώστε ο ανάδοχος της επιλογής του να αποκομίσει όφελος από την υπερτίμηση του κόστους των εργασιών. Επίσης, λόγω της θέσης του, ο κατηγορούμενος γνώριζε ότι η διαδικασία τελούσε υπό την επίβλεψη των

προαναφερομένων αρχών και ότι τα ποσά που είχε αμφισβητήσει ως υπέρογκα είχαν εγκριθεί από την αρμόδια υπηρεσία.»

8. Ο προσφεύγων άσκησε κατά της απόφασης αυτής έφεση ενώπιον του Εφετείου Πειραιά.

9. Στις 8 Δεκεμβρίου 2009, το Εφετείο Πειραιά επικύρωσε την κρίση του Πλημμελειοδικείου, αλλά μείωσε την ποινή που επιβλήθηκε στον προσφεύγοντα σε φυλάκιση έξι μηνών με αναστολή (απόφαση αριθ. 1831/2009).

10. Το Εφετείο υπογράμμισε ότι από τα πραγματικά περιστατικά δεν προέκυπτε ότι υπήρξε χρήση αμφιλεγόμενων μεθόδων για την επιλογή και την εκτέλεση της μελέτης-υλοποίησης και για την συμφωνία «πακέτο» και ότι συνεπώς δεν υπήρξε ύποπτη συναλλαγή σχετικά με την κατακύρωση του έργου, γεγονός που άλλωστε ο κατηγορούμενος φέρεται να παραδέχθηκε κατά την απολογία του ενώπιον του, υπαναχωρώντας με τον τρόπο αυτό από τα όσα είχε ισχυριστεί με την καταγγελία του. Κατά την κρίση του Εφετείου, ο κατηγορούμενος γνώριζε ότι η διαδικασία τελούσε υπό την συνεχή επίβλεψη και τον έλεγχο των αρμοδίων αρχών και υπηρεσιών (υπουργεία Εσωτερικών, Οικονομίας, Χωροταξίας, Ευρωπαϊκή Ένωση, Ταμείο Συνοχής και ειδικές επιτροπές) και ότι καμία παρανομία δεν είχε διαπραχθεί. Εν τούτοις, ο κατηγορούμενος φέρεται να συμπεριέλαβε στην καταγγελία του γεγονότα τα οποία φέρεται να γνώριζε ότι ήταν ψευδή και υποτιμητικές παραστάσεις ικανές να βλάψουν την τιμή και την υπόληψη του πολιτικώς ενάγοντος.

11. Την 1^η Φεβρουαρίου 2010, ο προσφεύγων άσκησε αίτηση αναίρεσης επικαλούμενος, μεταξύ άλλων, το άρθρο 10 της Σύμβασης.

12. Στις 14 Ιουλίου 2010, ο Άρειος Πάγος απέρριψε την αίτηση (απόφαση αριθ. 1416/2010).

13. Τοποθετούμενος στο πεδίο του άρθρου 10 της Σύμβασης και αναφερόμενος στην νομολογία του Δικαστηρίου, ο Άρειος Πάγος εξέθεσε ότι ήταν δυνατή η διατύπωση αυστηρών και δυσμενών αξιολογικών κρίσεων έναντι δημοσίων προσώπων, αλλά όχι ισχυρισμούς σχετικούς με αδικήματα, όπως αυτό της απιστίας εν προκειμένω, οι οποίες δικαιολογούνται από υπολογισμούς κομματικούς και πολιτικούς. Όμως, σύμφωνα με τον Άρειο Πάγο, είχε αποδειχθεί, από μία λεπτομερή και εμπεριστατωμένη αιτιολογία του Εφετείου, ότι αυτά για τα οποία ο προσφεύγων κατηγορούσε τον πολιτικώς προσφεύγοντα ήταν ψευδή –όπως γνώριζε προσηκόντως- και μπορούσαν να βλάψουν την τιμή και την υπόληψη του πολιτικώς ενάγοντος, τόσο ως πρόσωπου όσο και με την ιδιότητα του ως δημάρχου αφοσιωμένου στην

υπεράσπιση των συμφερόντων του Δήμου. Πάντοτε σύμφωνα με τον Άρειο Πάγο, οι αξιολογικές κρίσεις και οι παραστάσεις που περιέχονται στην καταγγελία του προσφεύγοντος συνδέονταν με ψευδείς πραγματικές συνθήκες, και το εφετείο είχε ορθά ερμηνεύσει και εφαρμόσει τα άρθρα 362 και 363 του Ποινικού Κώδικα. Ειδικότερα, αυτές οι ψευδείς πραγματικές συνθήκες, οι οποίες φέρονταν να μην συνιστούν αξιολογικές κρίσεις θεμελιωμένες επί πραγματικών περιστατικών, περιέχονταν, κατά το εφετείο, στις ακόλουθες φράσεις: «για άγνωστους λόγους, τα έγγραφα που σχετίζονται με την χρηματοδότηση δεν δημοσιεύθηκαν όλα», «προκειμένου να καταστεί δυνατός ο ορισμός του αναδόχου, προτιμήθηκε η «αμαρτωλή» μέθοδος της μελέτης-υλοποίησης, η οποία δεν είναι παρά ένα είδος απευθείας ανάθεσης της σύμβασης», «προκειμένου να δικαιολογηθεί η μέθοδος μελέτης-υλοποίησης, βγήκε από το καπέλο η απορρόφηση Vacuum με το πρόσχημα ότι η συμβατική κατασκευή ήταν αδύνατη και ότι θα έπρεπε να μειωθεί το βάθος», «τα κόστη υπερεκτιμήθηκαν κατά 150%», «η βιασύνη, η σπουδή και οι ύποπτες μεθοδεύσεις (...) μόνον προκειμένου ο επιλεγείς ανάδοχος να εισπράξει τα χρήματά του μέσα σε είκοσι μήνες» και «κατά πόσον η συμφωνία «πακέτο» μεταξύ των δύο, των Β.Α. και Σ.Σ., η οποία έχει σκοπό την υποστήριξη του δεύτερου από τον πρώτο, συμπεριλαμβάνει την αδιαφανή διαδικασία για την σύναψη της σύμβασης».

14. Ο Άρειος Πάγος έκρινε ότι το εφετείο είχε αιτιολογήσει επαρκώς την απόφασή του σύμφωνα με το άρθρο 510 § 1 δ) του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας.

II. ΤΟ ΕΦΑΡΜΟΣΤΕΟ ΕΘΝΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

15. Το άρθρο 14 § 1 του Συντάγματος έχει ως εξής:

«Καθένας μπορεί να εκφράζει και να διαδίδει προφορικά, γραπτά και δια του τύπου τους στοχασμούς του τηρώντας τους νόμους του Κράτους.»

16. Τα εφαρμοστέα άρθρα του Ποινικού Κώδικα ορίζουν:

Άρθρο 362

Δυσφήμιση

«Όποιος με οποιονδήποτε τρόπο ενώπιον τρίτου ισχυρίζεται ή διαδίδει για κάποιον άλλον γεγονός που μπορεί να βλάψει την τιμή ή την υπόληψή του τιμωρείται με φυλάκιση μέχρι δύο ετών ή με χρηματική ποινή. Η χρηματική ποινή μπορεί να επιβληθεί και μαζί με την ποινή της φυλάκισης.»

Άρθρο 363

Συκοφαντική Δυσφήμιση

«Αν στην περίπτωση του άρθρου 362, το γεγονός είναι ψευδές και ο υπαίτιος γνώριζε ότι αυτό είναι ψευδές τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον τριών μηνών. Μαζί με τη φυλάκιση μπορεί να επιβληθεί και χρηματική ποινή (...).»

Άρθρο 367

«1. Δεν αποτελούν άδικη πράξη: α) οι δυσμενείς κρίσεις για επιστημονικές, καλλιτεχνικές ή επαγγελματικές εργασίες (...) γ) οι εκδηλώσεις που γίνονται για την εκτέλεση νόμιμων καθηκόντων, την άσκηση νόμιμης εξουσίας ή για τη διαφύλαξη (...) δικαιώματος ή από άλλο δικαιολογημένο ενδιαφέρον (...).

2. Η προηγούμενη διάταξη δεν εφαρμόζεται: α) όταν οι παραπάνω κρίσεις και εκδηλώσεις περιέχουν τα συστατικά στοιχεία της πράξης του άρθρου 363.»

17. Το άρθρο 510 § 1 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας έχει ως εξής:

«Ως λόγοι για να αναιρεθεί η απόφαση μπορεί να προταθούν μόνο: Δ) η έλλειψη από την απόφαση της ειδικής αιτιολογίας που επιβάλλει το Σύνταγμα, (...).»

ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΝΟΜΟ

I. ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΠΙΚΑΛΟΥΜΕΝΗΣ ΠΑΡΑΒΙΑΣΗΣ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 10 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ

18. Ο προσφεύγων παραπονείται ότι η καταδίκη του για δυσφήμιση προσέβαλε το δικαίωμά του στην ελευθερία της έκφρασης που προστατεύεται από το άρθρο 10 της Σύμβασης. Το άρθρο αυτό έχει ως εξής:

«1. Παν πρόσωπον έχει δικαίωμα εις την ελευθερίαν εκφράσεως. Το δικαίωμα τούτο περιλαμβάνει την ελευθερίαν γνώμης ως και την ελευθερίαν λήψεως ή μεταδόσεως πληροφοριών ή ιδεών, άνευ επεμβάσεως δημοσίων αρχών και ασχέτως συνόρων. (...)

2. Η άσκησης των ελευθεριών τούτων, συνεπαγομένων καθήκοντα και ευθύνas δύναται να υπαχθή εις ωρισμένας διατυπώσεις, όρους, περιορισμούς ή κυρώσεις, προβλεπομένους υπό του νόμου και αποτελούντας αναγκαία μέτρα εν δημοκρατική κοινωνία δια την εθνικήν ασφάλειαν, την εδαφικήν ακεραιότητα ή δημοσίαν ασφάλειαν, την προάσπισιν της τάξεως και πρόληψιν του εγκλήματος, την προστασίαν της υγείας ή της ηθικής, την προστασίαν της

υπολήψεως ή των δικαιωμάτων των τρίτων, την παρεμπόδισιν της κοινολογήσεως εμπιστευτικών πληροφοριών ή την διασφάλισιν του κύρους και αμεροληψίας της δικαστικής εξουσίας.»

A. Επί του παραδεκτού

19. Διαπιστώνοντας ότι η προσφυγή δεν είναι προδήλως αβάσιμη με την έννοια του άρθρου 35 § 3 α) της Σύμβασης, και ότι δεν προσκρούει εξάλλου σε κάποιον άλλο λόγο απαραδέκτου, το Δικαστήριο την κρίνει παραδεκτή.

B. Επί της ουσίας

1. Επί της ύπαρξης μιας παρέμβασης

20. Η Κυβέρνηση ισχυρίζεται ότι ο προσφεύγων δεν υπέστη οποιαδήποτε παρέμβαση στο δικαίωμά του στην ελευθερία της έκφρασης, αφού, κατ'αυτήν, οι εκφράσεις για τις οποίες γίνεται λόγος εν προκειμένω δεν εμπίπτουν στα όρια του δικαιώματος το οποίο εγγυάται το άρθρο 10 § 1 της Σύμβασης. Τονίζει ως προς τούτο ότι το άρθρο 10 δεν προστατεύει το γεγονός της διάδοσης εκ μέρους ενός πολιτικού πληροφοριών τις οποίες γνωρίζει ότι είναι ψευδείς με σκοπό να δυσφημήσει έναν τρίτο, ακόμη και όταν ο τρίτος αυτής είναι πολιτικός αντίπαλος.

21. Το Δικαστήριο θεωρεί εν τούτοις ότι η καταδίκη του προσφεύγοντος από τα εθνικά δικαστήρια συνίσταται σε μία «παρέμβαση» στην άσκηση από τον τελευταίο του δικαιώματός του στην ελευθερία της έκφρασης. Τα πιο πάνω αναφερόμενα επιχειρήματα της Κυβέρνησης αφορούν μάλλον την αιτιολόγηση της παρέμβασης. Όμως μία τέτοια ανάμιξη παραβιάζει το άρθρο 10, εκτός αν «προβλέπεται από τον νόμο», αποσκοπεί σε έναν ή περισσότερους από τους θεμιτούς σκοπούς που απαριθμούνται στην παράγραφο 2 του άρθρου 10 και «αναγκαία» μέσα σε μία δημοκρατική κοινωνία προκειμένου να επιτευχθεί ο στόχος ή οι στόχοι αυτοί.

2. Επί της αιτιολόγησης της παρέμβασης

α) Περιορισμός προβλεπόμενος από τον νόμο

22. Το Δικαστήριο διαπιστώνει ότι η καταδίκη του προσφεύγοντος για συκοφαντική δυσφήμιση προβλεπόταν από το άρθρο 363 του Ποινικού Κώδικα.

β) Θεμιτός σκοπός

23. Δεδομένου ότι η Κυβέρνηση δεν επικαλέστηκε κάποιο θεμιτό σκοπό για να δικαιολογήσει την επίδικη παρέμβαση, το Δικαστήριο εκτιμά ότι αυτή αποσκοπούσε στην προστασία της φήμης άλλου, εν προκειμένω αυτής του εγκαλούντος.

γ) Αναγκαιότητα της παρέμβασης

i. Γενικές αρχές

24. Οι γενικές αρχές που επιτρέπουν την αξιολόγηση της αναγκαιότητας μιας συγκεκριμένης παρέμβασης στην άσκηση της ελευθερίας της έκφρασης, οι οποίες έχουν επανειληφθεί πολλές φορές από το Δικαστήριο μετά την απόφαση *Handyside κατά Ηνωμένου Βασιλείου* (7 Δεκεμβρίου 1976, série A αριθ. 24), συνοψίστηκαν στην απόφαση *Delfi AS κατά Εσθονίας* ([GC], αριθ. 64569/09, §§ 131-139, 16 Ιουνίου 2015) και υπενθυμίστηκαν πιο πρόσφατα στην απόφαση *Bédat κατά Ελβετίας* ([GC], αριθ. 56925/08, § 48, CEDH 2016):

«i. Η ελευθερία της έκφρασης αποτελεί ένα από τα κύρια θεμέλια μιας δημοκρατικής κοινωνίας, μία από τις πρωταρχικές προϋποθέσεις της προόδου της και της ανάπτυξής σας. Με την επιφύλαξη της παραγράφου 2 του άρθρου 10, αυτή ισχύει όχι μόνον για τις «πληροφορίες» ή «ιδέες» οι οποίες καλωσορίζονται ευνοϊκά ή θεωρούνται αβλαβείς ή αδιάφορες, αλλά και για εκείνες που συγκρούονται, προσβάλλουν ή προκαλούν ανησυχία: τούτο απαιτείται από τον πλουραλισμό, την ανοχή και την ευρύτητα πνεύματος άνευ των οποίων δεν υπάρχει «δημοκρατική κοινωνία». Όπως αυτή καθιερώνεται από το άρθρο 10, συνοδεύεται από εξαιρέσεις οι οποίες πρέπει εν τούτοις να ερμηνεύονται στενά, η δε ανάγκη περιορισμού της πρέπει να αποδεικνύεται κατά τρόπο πειστικό (...).

ii. Το επίθετο «αναγκαία», με την έννοια του άρθρου 10 § 2, προϋποθέτει μία «επιτακτική κοινωνική ανάγκη». Τα συμβαλλόμενα Κράτη απολαμβάνουν μιας σχετικής διακριτικής ευχέρειας προκειμένου να κρίνουν την ύπαρξη μιας τέτοιας ανάγκης, αυτή όμως συνοδεύεται από έναν ευρωπαϊκό έλεγχο αναφερόμενο ταυτόχρονα στον νόμο και στις αποφάσεις που τον εφαρμόζουν, ακόμη και όταν αυτές προέρχονται από ανεξάρτητο δικαιοδοτικό όργανο. Το Δικαστήριο είναι επομένως αρμόδιο να αποφανθεί σε τελευταίο βαθμό επί του κατά πόσον ένας τέτοιος «περιορισμός» συμβιβάζεται με την ελευθερία της έκφρασης που προστατεύεται από το άρθρο 10.

iii. Το Δικαστήριο ουδόλως έχει ως αποστολή, όταν ασκεί τον έλεγχό του, να υποκαθίσταται στα αρμόδια εθνικά δικαστήρια, αλλά να ελέγχει υπό το πρίσμα

του άρθρου 10 της αποφάσεις που εκδόθηκαν από αυτά δυνάμει του δικαιώματος εκτίμησής τους. Δεν έπεται ότι το Δικαστήριο οφείλει να περιορίζεται στην αναζήτηση του κατά πόσον το εναγόμενο Κράτος έχει ασκήσει την εξουσία αυτή με καλή πίστη, με προσοχή και κατά τρόπο εύλογο: οφείλει να εξετάζει την επίδικη παρέμβαση υπό το φως του συνόλου της απόφασης προκειμένου να κρίνει αν αυτή ήταν «ανάλογη προς τον διωκόμενο θεμιτό σκοπό» και αν οι λόγοι που επικαλούνται οι εθνικές αρχές για να την δικαιολογήσουν φαίνονται «προσήκοντες και επαρκείς» (...) Κατά την εξέταση αυτή, το Δικαστήριο πρέπει να πειστεί ότι οι εθνικές αρχές εφάρμοσαν κανόνες σύμφωνους προς τις αρχές οι οποίες καθιερώνονται από το άρθρο 10 και τούτο, επιπλέον, στην βάση μιας αποδεκτής εκτίμησης των σχετικών πραγματικών περιστατικών (...).

25. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει εξάλλου ότι το άρθρο 10 § 2 της Σύμβασης δεν αφήνει καθόλου περιθώρια για περιορισμούς στην ελευθερία της έκφρασης στον τομέα του πολιτικού λόγου ή των ζητημάτων γενικού ενδιαφέροντος (*Sürek κατά Τουρκίας* (αριθ. 1) [GC], αριθ. 26682/95, § 61, CEDH 1999-IV). Τα όρια της αποδεκτής κριτικής είναι ευρύτερα έναντι ενός πολιτικού, αναφερομένου με την ιδιότητα αυτή, από ό,τι έναντι ενός απλού ιδιώτη: αντίθετα από τον δεύτερο, ο πρώτος εκτίθεται αναπόφευκτα και συνειδητά σε έναν προσεκτικό έλεγχο των πράξεων και των κινήσεων του τόσο εκ μέρους των δημοσιογράφων όσο και εκ μέρους του συνόλου των πολιτών. Πρέπει κατά συνέπεια να επιδεικνύει μία μεγαλύτερη ανοχή (*Feldek κατά Σλοβακίας*, αριθ. 29032/95, § 74, CEDH 2001-VIII, *Rakdemirli κατά Τουρκίας*, αριθ. 35839/97, § 45, 22 Φεβρουαρίου 2005, *Brasilier κατά Γαλλίας*, αριθ. 71343/01, § 41, 11 Απριλίου 2006, *Lesquen du Plessis-Casso κατά Γαλλίας*, αριθ. 54216/09, § 39, 12 Απριλίου 2012 και *Couderc et Hachette Filipacchi Associés κατά Γαλλίας* [GC], αριθ. 40454/07, §§ 117-121, CEDH 2015 (αποσπάσματα). Το Δικαστήριο αποδίδει την μεγαλύτερη σημασία στην ελευθερία της έκφρασης μέσα στο πλαίσιο του πολιτικού διαλόγου και θεωρεί ότι δεν επιτρέπεται περιορισμός του πολιτικού λόγου χωρίς επιτακτικό λόγο. Το να επιτρέπονται ευρείς περιορισμοί στην μία ή στην άλλη περίπτωση θα επηρέαζε χωρίς καμία αμφιβολία τον σεβασμό της ελευθερίας της έκφρασης γενικά μέσα στο συγκεκριμένο Κράτος (πιο πάνω αναφερόμενη *Feldek*, § 83).

26. Επίσης, το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι, προκειμένου να αξιολογήσει την αιτιολογία μιας αμφισβητούμενης δήλωσης, πρέπει να γίνεται διάκριση μεταξύ

δηλώσεων γεγονότων και αξιολογικών κρίσεων. Αν το αληθές των γεγονότων μπορεί να αποδειχθεί, οι δεύτερες δεν προσφέρονται για μία επίδειξη της ακρίβειάς τους. Η απαίτηση του να αποδεικνύεται η αλήθεια των αξιολογικών κρίσεων είναι αδύνατη και θίγει την ίδια την ελευθερία της γνώμης, θεμελιώδες στοιχείο του δικαιώματος που προστατεύεται από το άρθρο 10. Ο χαρακτηρισμός μιας δήλωσης ως πραγματικού γεγονότος ή ως αξιολογικής κρίσης εξαρτάται εν τούτοις καταρχήν από την διακριτική ευχέρεια των εθνικών αρχών και ιδιαίτερα των εθνικών δικαστηρίων. Εξάλλου, ακόμη και όταν μία δήλωση ισοδυναμεί με αξιολογική κρίση, αυτή πρέπει να στηρίζεται σε μία επαρκή πραγματική βάση, άλλως θα ήταν υπερβολική (*Mika κατά Ελλάδας*, αριθ. 10347/10, § 31, 19 Δεκεμβρίου 2013).

27. Η φύση και η βαρύτητα των επιβληθεισών ποινών είναι επίσης στοιχεία που πρέπει να λαμβάνονται υπόψη όταν τίθεται ζήτημα υπολογισμού της αναλογικότητας της παρέμβασης (βλέπε, για παράδειγμα, *Ceylan κατά Τουρκίας* [GC], αριθ. 23556/94, § 37, CEDH 1999-IV, *Tammer κατά Εσθονίας*, αριθ. 41205/98, § 69, CEDH 2001-I, *Perna κατά Ιταλίας* [GC], αριθ. 48898/99, § 39, CEDH 2003-V και πιο πάνω αναφερόμενη *Mika*, § 32).

ii. Εφαρμογή των αρχών στην παρούσα υπόθεση

28. Ο προσφεύγων υποστηρίζει ότι το κείμενό του ήταν ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα παραδεκτής πολιτικής κριτικής. Υποστηρίζει ότι αυτό δεν προερχόταν από έναν ιδιώτη, αλλά από μία πολιτική κίνηση της οποίας ο ίδιος ήταν ο επικεφαλής όντας ταυτόχρονα μέλος του δημοτικού συμβουλίου, ότι απευθυνόταν στα άλλα μέλη του δημοτικού συμβουλίου και αναφερόταν σε ένα τοπικό ζήτημα γενικού ενδιαφέροντος. Προσθέτει ότι το κείμενο αυτό περιείχε μία εμπεριστατωμένη τεχνική, χρηματοοικονομική και οικονομική ανάλυση του επιδίκου έργου, για το οποίο είχε προτρέψει να γίνει μία νέα εξέταση από το δημοτικό συμβούλιο, και ότι δεν αναφερόταν σε προσωπικά ζητήματα σχετικά με έναν πολιτικό αντίπαλο. Υποστηρίζει επίσης ότι οι φράσεις και εκφράσεις, οι οποίες μνημονεύονται από τα εθνικά δικαστήρια στις αποφάσεις τους, είχαν διατυπωθεί κατά τρόπο ουδέτερο και ότι αυτές επέκριναν κατά τρόπο αντικειμενικό συγκεκριμένους νόμους, πρακτικές, κόστη και δράσεις, χωρίς αναφορά σε πρόσωπα.

29. Ο προσφεύγων υποστηρίζει επίσης ότι η καταδίκη του είχε εκφοβιστική συνέπεια πάνω σε αυτόν και έθεσε σε κίνδυνο την προσωπική, κοινωνική και πολιτική κατάστασή του.

30. Η Κυβέρνηση, επικαλούμενη τις διαπιστώσεις του Αρείου Πάγου, υπογραμμίζει ότι ορισμένες φράσεις οι οποίες χρησιμοποιήθηκαν από τον προσφεύγοντα περιείχαν ψευδή γεγονότα και δεν συνιστούσαν αξιολογικές κρίσεις βασισμένες σε πραγματικά γεγονότα, και ότι τούτο έβλαψε την τιμή και την υπόληψη του εν ενεργεία δημάρχου του νησιού. Κατά της Κυβέρνησης, ο προσφεύγων δεν αντέκρουσε ούτε δικαιολόγησε ούτε ενώπιον του Αρείου Πάγου ούτε ενώπιον του Δικαστηρίου τον ψευδή χαρακτήρα των ισχυρισμών του, αλλά περιορίστηκε στο να προφυλαχθεί πίσω από το άρθρο 10 της Σύμβασης. Εξάλλου, πάντοτε κατά την άποψη της Κυβέρνησης, η παρούσα υπόθεση διακρίνεται από την (προαναφερόμενη) υπόθεση *Mika* για τον λόγο ότι, εν προκειμένω, το κείμενο του προσφεύγοντος ονομάτιζε προσωπικά τον δήμαρχο και του απέδιδε πράξεις που, αν αποδεικνύονταν, θα συνιστούσαν απιστία. Αντιθέτως, στην (προαναφερόμενη) υπόθεση *Mika*, η προσφεύγουσα δεν είχε ονομάσει τον μηνυτή και οι ψευδείς καταγγελίες της δεν είχαν την ίδια βαρύτητα όπως εν προκειμένω.

31. Η Κυβέρνηση εκτιμά επίσης ότι η ποινή που επιβλήθηκε στον προσφεύγοντα ήταν ελαφριά: αφενός, κατά την Κυβέρνηση, τούτο αποδεικνύει ότι η προσβολή της τιμής ενός πολιτικού κρίθηκε με πιο επιεική κριτήρια από εκείνα τα οποία εφαρμόζονται όταν ο μηνυτής δεν είναι πολιτικός, και, αφετέρου, η ποινή αυτή δεν μπορεί από την φύση της να υπονομεύσει το πολιτικό μέλλον του προσφεύγοντος ούτε να τον εμποδίσει να εκφράζεται πολιτικά ή να διαδίδει τις απόψεις του.

32. Εν προκειμένω, το Δικαστήριο σημειώνει ότι ο Άρειος Πάγος, αποφαινόμενος επί της αιτίας που προβλήθηκε από τον προσφεύγοντα στο πεδίο του άρθρου 10, επικύρωσε τους λόγους για τους οποίους τα δικαστήρια της ουσίας είχαν καταδικάσει τον ενδιαφερόμενο. Ο Άρειος Πάγος υπογράμμισε επίσης ότι οι αξιολογικές κρίσεις οι οποίες διατυπώθηκαν από τον προσφεύγοντα σε βάρος του δημάρχου στηρίζονταν σκόπιμα πάνω σε πραγματικές συνθήκες οι οποίες μπορούσαν από την φύση τους να βλάψουν την υπόληψη του δημάρχου τόσο με την ιδιότητα αυτή όσο και ως πρόσωπου.

33. Ο Άρειος Πάγος τόνισε ότι αυτές οι πραγματικές συνθήκες περιέχονταν στις ακόλουθες φράσεις του κειμένου του προσφεύγοντος: «για άγνωστους λόγους, τα έγγραφα που σχετίζονται με την χρηματοδότηση δεν δημοσιεύθηκαν όλα», «προκειμένου να καταστεί δυνατός ο ορισμός του αναδόχου, προτιμήθηκε η «αμαρτωλή» μέθοδος της μελέτης-υλοποίησης, η οποία δεν είναι παρά ένα είδος απευθείας ανάθεσης της σύμβασης», «προκειμένου να δικαιολογηθεί η μέθοδος

μελέτης-υλοποίησης, βγήκε από το καπέλο η απορρόφηση Vacuum με το πρόσχημα ότι η συμβατική κατασκευή ήταν αδύνατη και ότι θα έπρεπε να μειωθεί το βάθος», «τα κόστη υπερεκτιμήθηκαν κατά 150%», «η βιασύνη, η σπουδή και οι ύποπτες μεθοδεύσεις (...) μόνον προκειμένου ο επιλεγείς ανάδοχος να εισπράξει τα χρήματά του μέσα σε είκοσι μήνες» και «κατά πόσον η συμφωνία «πακέτο» μεταξύ των δύο, των Β.Α. και Σ.Σ., η οποία έχει σκοπό την υποστήριξη του δεύτερου από τον πρώτο, συμπεριλαμβάνει την αδιαφανή διαδικασία για την σύναψη της σύμβασης».

34. Το Δικαστήριο σημειώνει εξ αρχής ότι τόσο το πρωτοβάθμιο δικαστήριο όσο και το εφετείο θεώρησαν ότι οι αξιολογικές κρίσεις του προσφεύγοντος στηρίζονταν επί πραγματικών περιστάσεων οι οποίες ήσαν ψευδείς. Εν τούτοις, ούτε το ένα ούτε το άλλο εξήγησαν σε ποιο σημείο ήταν ψευδείς οι περιστάσεις αυτές, ειδικότερα όσον αφορά το κόστος των εργασιών, την περίοδο που επελέγη για την κατακύρωση ή για την απόφαση να επιλεγεί ένα σύστημα απορρόφησης Vacuum. Οι πιο πάνω αναφερόμενες φράσεις συμπεριλαμβάνουν κατά μείζονα λόγο μία κριτική της επιλογής της νέας δημοτικής αρχής της μεθόδου κατακύρωσης της κατασκευής του δικτύου αποχέτευσης λυμάτων – εκείνης της μελέτης-υλοποίησης. Το περιεχόμενο της «καταγγελίας» που συνέταξε ο προσφεύγων εξέφραζε τις ανησυχίες του ιδίου και του πολιτικού σχηματισμού του επί των επιπτώσεων τις οποίες η επιλογή αυτής της μεθόδου κατακύρωσης θα μπορούσε να έχει επί των οικονομικών του Δήμου, η δε πραγματική βάση επί της οποίας στηρίχθηκε η ενέργεια αυτή δεν ήταν ανύπαρκτη.

35. Το Δικαστήριο επανεπιβεβαιώνει ότι η διάκριση μεταξύ δηλώσεων γεγονότων και αξιολογικών κρίσεων είναι μικρότερης σημασίας στις περιπτώσεις κατά τις οποίες, όπως εν προκειμένω, οι επίδικες δηλώσεις έχουν γίνει μέσα στο πλαίσιο ενός πολιτικού διαλόγου σε τοπικό επίπεδο και όπου οι αιρετοί πρέπει να απολαμβάνουν μεγάλης ελευθερίας να επικρίνουν τις πράξεις των τοπικών αρχών (*Lombardo και λοιποί κατά Μάλτας*, αριθ. 7333/06, § 60, 24 Απριλίου 2007, και *Dyuldin και Kislov κατά Ρωσίας*, αριθ. 25968/02, § 49, 31 Ιουλίου 2007).

36. Όμως, μέσα στο πλαίσιο της παρούσας υπόθεσης, οι εκφράσεις του προσφεύγοντος, παρά μία αρνητική συνδήλωση και μία σχετική εχθρότητα και βαρύτητα, διατυπώθηκαν μέσα στο πλαίσιο ενός διαλόγου μέσα στο δημοτικό συμβούλιο και δεν μπορούν να θεωρηθούν ως αμετροεπείς μέσα σε αυτό το πλαίσιο (*Roseiro Bento κατά Πορτογαλίας*, αριθ. 29288/12, § 44, 18 Απριλίου 2006 και *Jerusalem κατά Αυστρίας*, αριθ. 26958/95, § 40, 27 Φεβρουαρίου 2001). Ως προς τούτο, το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι έχει κρίνει πολλές φορές ότι ο ελεύθερος

πολιτικός διάλογος είναι πρωταρχικής σημασίας για την δημοκρατική λειτουργία (πιο πάνω αναφερόμενη *Roseiro Bento*, § 46, *Féret κατά Βελγίου*, αριθ. 15615/07, § 63, 16 Ιουλίου 2009).

37. Όσον αφορά το επιχείρημα της Κυβέρνησης σύμφωνα με το οποίο η παρούσα υπόθεση πρέπει να διακριθεί από την (προαναφερόμενη) υπόθεση *Mika* για τον λόγο ότι, εν προκειμένω, ο ενδιαφερόμενος είχε ονοματιστεί ρητώς, το Δικαστήριο παρατηρεί ότι, προκειμένου μία κριτική να είναι αποτελεσματική, αυτή μπορεί μερικές φορές να κατευθύνεται κατά προσώπων ονομαστικά προσδιοριζόμενων, διαφορετικά ο δημόσιος διάλογος επί ζητημάτων γενικού ενδιαφέροντος θα καθίστατο ανούσιος και θα κινδύνευε να καταστεί μία εικονική έννοια (*Fedchenko κατά Ρωσίας* (αριθ. 2), αριθ. 48195/06, § 59, 11 Φεβρουαρίου 2010).

38. Όσον αφορά τις επιβληθείσες ποινές, το Δικαστήριο επαναλαμβάνει ότι η φύση και η βαρύτητά τους είναι επίσης στοιχεία τα οποία πρέπει να λαμβάνονται υπόψη, όταν πρόκειται για τον υπολογισμό της αναλογικότητας της παρέμβασης (βλέπε, για παράδειγμα, την προαναφερόμενη *Sürek*, § 64, CEDH 1999-IV, *Chauvy και λοιποί κατά Γαλλίας*, αριθ. 64915/01, § 78, CEDH 2004-VI, και *Mor κατά Γαλλίας*, αριθ. 28198/09, § 61, 15 Δεκεμβρίου 2011). Όμως, εν προκειμένω, το Εφετείο Πειραιά καταδίκασε τον προσφεύγοντα σε μία ποινή φυλάκισης έξι μηνών με αναστολή. Ως προς τούτο, το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι, ακόμη και όταν η κύρωση είναι η μικρότερη δυνατή, όπως μία καταδίκη συνοδευόμενη από μία απαλλαγή από την ποινή σε ποινικό επίπεδο και την καταβολή μόνον ενός «συμβολικού ευρώ» ως αποζημίωση (προαναφερόμενη *Mor*, § 61), αυτή συνιστά εν τούτοις μία ποινική κύρωση και, σε κάθε περίπτωση, δεν θα μπορούσε να αρκέσει, αφ'εαυτής, για να δικαιολογήσει την παρέμβαση σε ένα δικαίωμα έκφρασης του προσφεύγοντος. Έχει υπογραμμίσει πολλές φορές ότι μία προσβολή της ελευθερίας της έκφρασης μπορεί να έχει αποτρεπτικό αποτέλεσμα ως προς την άσκηση της ελευθερίας αυτής (βλέπε, *mutatis mutandis*, *Cumprănă και Mazăre κατά Ρουμανίας* [GC], αριθ. 33348/96, § 114, CEDH 2004-XI, και προαναφερόμενη *Mor*), έναν κίνδυνο τον οποίο ο σχετικά μέτριος χαρακτήρας των κυρώσεων δεν θα επαρκούσε για να εξαφανίσει (*Morice κατά Γαλλίας* [GC], αριθ. 29369/10, § 176, 23 Απριλίου 2015).

39. Συμπερασματικά, το Δικαστήριο εκτιμά ότι η καταδίκη του προσφεύγοντος συνιστά δυσανάλογη παρέμβαση στο δικαίωμα του τελευταίου στην ελευθερία της έκφρασης. Συνεπώς, υπήρξε παραβίαση του άρθρου 10 της Σύμβασης.

III. ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 41 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ

40. Σύμφωνα με τους όρους του άρθρου 41 της Σύμβασης,

«Εάν το Δικαστήριο κρίνει ότι υπήρξε παραβίαση της Σύμβασης ή των Πρωτοκόλλων της, και αν το εσωτερικό δίκαιο του Υψηλού Συμβαλλόμενου Μέρους δεν επιτρέπει παρά μόνο ατελή εξάλειψη των συνεπειών της παραβίασης αυτής, το Δικαστήριο χορηγεί, εφόσον είναι αναγκαίο, στον παθόντα δίκαιη ικανοποίηση.»

A. Ζημία

41. Ο προσφεύγων ζητεί 70.000 ευρώ (EUR) για την ηθική βλάβη του, για τον λόγο ότι χαρακτηρίστηκε «συκοφάντης» και ότι, στην συνέχεια, φοβόταν να εκφραστεί πολιτικά ως επικεφαλής της αντιπολίτευσης στο δημοτικό συμβούλιο επί θεμάτων που αφορούν το νησί της Σαλαμίνας.

42. Η Κυβέρνηση εκτιμά ότι το αιτούμενο ποσό είναι υπέρογκο και ότι μία διαπίστωση της παραβίασης θα συνιστούσε επαρκή ικανοποίηση.

43. Το Δικαστήριο εκτιμά ότι πρέπει να επιδικάσει στον προσφεύγοντα 3.000 EUR για την ηθική βλάβη.

B. Έξοδα και δικαστική δαπάνη

44. Ο προσφεύγων ζητεί επίσης 7.200 EUR για τα έξοδα και την δικαστική δαπάνη στα οποία υποβλήθηκε ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων και 12.300 EUR (10.000 EUR πλέον ΦΠΑ 23%) για εκείνα στα οποία υποβλήθηκε ενώπιον του Δικαστηρίου. Ως προς τα τελευταία, διευκρινίζει ότι έχει συνάψει μία συμφωνία με τον δικηγόρο του, σύμφωνα με την οποία θα του καταβάλει το ποσό αυτό σε περίπτωση ευνοϊκής έκβασης της προσφυγής του ενώπιον του Δικαστηρίου.

45. Όσον αφορά τα έξοδα και την δικαστική δαπάνη στα οποία φέρεται να υποβλήθηκε κατά την διαδικασία ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων, η Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι αυτά δεν έχουν αιτιώδη συνάφεια με την επικαλούμενη παραβίαση, εκτιμώντας ότι θα καταβάλλονταν σε κάθε περίπτωση λόγω των διώξεων των οποίων ο προσφεύγων απετέλεσε το αντικείμενο. Όσον αφορά εκείνα στα οποία φέρεται να υποβλήθηκε κατά την διαδικασία ενώπιον του Δικαστηρίου, αυτά δεν είναι, στα μάτια της, ούτε δικαιολογημένα ούτε αναγκαία για τον λόγο ότι η υπόθεση δεν ήταν περίπλοκη και ότι η διαδικασία ενώπιον του Δικαστηρίου διεξήχθη μόνον εγγράφως.

Όσον αφορά την συμφωνία που φέρεται να έχει συναφθεί μεταξύ του προσφεύγοντος και του δικηγόρου του, αυτή αφορά, κατά την γνώμη της Κυβέρνησης, έξοδα και δικαστική δαπάνη αόριστα και υποθετικά.

46. Σύμφωνα με την νομολογία του Δικαστηρίου, ο προσφεύγων μπορεί να επιτύχει την καταβολή των εξόδων και της δικαστικής δαπάνης του μόνον στο μέτρο που θα αποδειχθεί το πραγματικό και το αναγκαίο τους και, επί πλέον, ο εύλογος χαρακτήρας του ύψους τους. Εν προκειμένω, το Δικαστήριο απορρίπτει το αίτημα σχετικά με τα έξοδα και την δικαστική δαπάνη ενώπιον της εθνικής διαδικασίας. Αν και θεωρεί ότι αυτά τα έξοδα και η δικαστική δαπάνη έχουν αιτιώδη συνάφεια με την διαπιστωθείσα παραβίαση (βλέπε, προς τούτο, προαναφερόμενη *Lombardi και λοιποί*, § 70), το Δικαστήριο σημειώνει ότι ο προσφεύγων δεν προσκομίζει κάποιο παραστατικό που από την φύση του να αποδεικνύει ότι τα ποσά αυτά δαπανήθηκαν πραγματικά. Αντιθέτως, λαμβάνοντας υπόψη την συμφωνία η οποία συνάφθηκε μεταξύ του προσφεύγοντος και του εκπροσώπου του για την διαδικασία ενώπιον του Δικαστηρίου, εκτιμά εύλογο να επιδικάσει στον προσφεύγοντα 1.500 EUR για την αιτία αυτή.

Γ. Τόκοι υπερημερίας

47. Το Δικαστήριο κρίνει προσήκον να ευθυγραμμίσει το επιτόκιο των τόκων υπερημερίας με το επιτόκιο της οριακής χρηματοδότησης της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, προσαυξημένο κατά τρεις εκατοστιαίες μονάδες.

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΛΟΓΟΥΣ ΑΥΤΟΥΣ, ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ, ΟΜΟΦΩΝΑ,

1. *Κηρύσσει την προσφυγή παραδεκτή.*
2. *Αποφαίνεται ότι υπήρξε παραβίαση του άρθρου 10 της Σύμβασης.*
3. *Αποφαίνεται*
  - (α) ότι το εναγόμενο Κράτος πρέπει να καταβάλει στον προσφεύγοντα, εντός τριών μηνών από την ημέρα κατά την οποία η απόφαση θα καταστεί τελεσίδικη σύμφωνα με το άρθρο 44 § 2 της Σύμβασης, τα ακόλουθα ποσά:
    - (i) 3.000 EUR (τρεις χιλιάδες ευρώ), πλέον οποιουδήποτε ποσού που μπορεί να οφείλεται για τον φόρο, για την ηθική βλάβη,
    - (ii) 1.500 EUR (χίλια πεντακόσια ευρώ), πλέον οποιουδήποτε ποσού που μπορεί να οφείλεται για τον φόρο από τον προσφεύγοντα, για τα έξοδα και την δικαστική δαπάνη.

(β) ότι από την λήξη της πιο πάνω προθεσμίας και μέχρι την καταβολή, το ποσό αυτό θα προσαυξηθεί με έναν απλό τόκο με επιτόκιο ίσο προς εκείνο της οριακής χρηματοδότησης της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, προσαυξημένο κατά τρεις εκατοστιαίες μονάδες.

4. *Απορρίπτει* το αίτημα δίκαιης ικανοποίησης κατά τα λοιπά,

Συντάχθηκε στα γαλλικά και στην συνέχεια κοινοποιήθηκε εγγράφως στις 9 Μαρτίου 2017, κατ'εφαρμογήν του άρθρου 77 §§ 2 και 3 του κανονισμού του Δικαστηρίου.

(υπογραφή)

Abel Campos

Γραμματέας

(υπογραφή)

Kristina Pardalos

Πρόεδρος

Ακριβής μετάφραση του συνημμένου
εγγράφου από τα γαλλικά.

Αθήνα, 7 Απριλίου 2017

Ο μεταφραστής

Αλέξανδρος Πετροτσόπουλος